

ร่วมโพธิ์ร่วมธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราเป็นผู้เห็นภยันนะ ใครเป็นผู้เห็นภยันนั้นจะเป็นมงคลกับชีวิตของตัวเอง ถ้าคน
ไม่เห็นภยันจะเพลินอยู่ในโลกใง อยู่กับโลกเข้าไป เกิดมาแล้วก็ต้องตายไปตามธรรมชาติ
อันนั้น แล้วเราเกิดมา มีธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาเข้าทุก
สิ่ง ทุกอณูของจิต เราต้องการหาที่พึ่ง หาธรรมโพธิ์ร่วมโพธิ์

เราเกิดมาเป็นเด็ก แล้วเราก็เป็นผู้ใหญ่ แล้วเราก็เป็นคนแก่คนเฒ่าไปข้างหน้าแล้ว
เราต้องหาที่พึ่งด้วย ทั้งต้องปกป้องลูกหลานของเราด้วย แล้วเราก็ต้องแก่เฒ่าไป ทั้งๆ ที่เรา
หาที่พึ่งนะ ร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์

ร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์นี่เป็นที่พึ่งอาศัย มีความร่มเย็นเป็นสุขมาก ถ้าเราเกิดมาพบสิ่งที่ว่า
เป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้อง เราก็จะมีความสุขกันชั่วอายุขัย แต่ถ้าเราเกิดมาด้วย
กรรมพาทเกิด เกิดมาแสนทุกข์แสนยาก นี่ก็เหมือนกัน เราพยายามหาทางออกของชีวิต ถ้า
ชีวิตเราเข้าไปถูกห่มุคณะที่เป็นห่มุคณะที่ดี เราจะมีร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์ เราเกิดมาพบหลวงปู่
มั่นเป็นผู้ที่บุกเบิกคณะ บุกเบิกต่างๆ ที่มีธรรม

พระอานนที่เสียใจ เวลาพระพุทธเจ้าจะปรินิพพาน แม้แต่พระอานนที่นี้เป็นพระ
โสดาบันยังเสียใจมาก “ดวงตาของโลกจะดับแล้ว”

เรายังมีกิเลสอยู่ ร้องไห้คร่ำครวญอยากให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่
หวังพึ่งร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์ หวังพึ่งสิ่งนั้น ทั้งๆ ที่พระอานนที่นี้เป็นพระโสดาบัน แล้วพวก
เรานี่เป็นอะไรกัน ทำไมเราไม่หาทางออก ทำไมเราไม่ชวนชวาย

แต่พระอานนท์หวังพึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้แนะ เรายังมีกิเลส อยู่ในหัวใจเรายังมีกิเลสอยู่ ยังต้องการผู้ชี้แนะทาง ยังต้องการผู้ที่ว่าป็นร่วมโพธิ์ร่วม ไทร เป็นที่พึ่งอาศัย แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องปรินิพพานไป แล้วพระอานนท์ ก็พยายามค้นคว้าหามา “ร่วมโพธิ์ร่วมธรรม”

ถ้าธรรมเกิดในหัวใจของพระอานนท์ขึ้นมา พระอานนท์ก็เป็นผู้ที่มีความสุข ชำระกิเลสออกไปจากใจ กิเลสนั้นก็ไม่มี ความเป็นสุข เป็นธรรมทั้งหมด ร่วมโพธิ์ โพธิ คือ ใจ ต้องแสวงหาสิ่งนั้น ถ้าเราทำสิ่งนั้น ปัญญามันเกิด เกิดจากหัวใจ ปัญญาในการ ไคร่ครวญ ปัญญาในการพิจารณา เราจะชำระกิเลส เราจะออกจากสิ่งนี้ เราต้องเกิดปัญญา ปัญญาในพุทธศาสนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแล้ว

“อานนท์ ถ้าเราปรินิพพานไปแล้ว ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาของเรา เป็น ศาสดาของสาวกทั้งหลาย”

ธรรมและวินัยก็ป็นร่วมโพธิ์ร่วม ไทรของเรา ไม่ใช่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าปรินิพพานไปแล้ว ร่วมโพธิ์ร่วม ไทรของเราไม่มี เราจะว่าแหวนะ

ถ้าเราเจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะชี้ ทางเรา จะบอกให้เราประพฤติปฏิบัติ ให้เราเข้าถึงทางได้ง่าย เพราะเราศรัทธา เราก็หวัง สิ่งที่ดีที่สุด เพราะเราศรัทธา เรามีความเชื่อ แต่เราชาวพุทธมองไปในสังคมโลกสิ เขาเชื่อ ไหม? เขาศรัทธาในความเป็นไปไหม? เขาไม่เชื่อ เขาไม่ศรัทธาของเขา เขาบอกว่าเรา เป็นชาวพุทธ ก็นับถือพุทธตามพ่อแม่ที่ว่าเป็นชาวพุทธ เราก็ถือตามๆ กันมา

พระพุทธเจ้าจะสอนอะไรมันลึกซึ้ง มันละเอียดจนไม่ใช่หน้าที่ของเราชาวพุทธ เป็นหน้าที่ของพระ เป็นหน้าที่ของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต้องทรงธรรมทรงวินัยไว้เพื่อให้ สืบต่อมาถึงลูกหลาน แล้วเราก็ไม่สนใจ นั่นละร่วมโพธิ์ร่วม ไทรจากข้างนอกมันเป็น เรื่อง ของข้างนอกนะ เรื่องของโลกเราต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่แน่นอน พึ่งพาอาศัยครูบาอาจารย์

เป็นที่พึงพาอาศัย สิ่งนี้พึ่งพาอาศัยกันแต่เรื่องภายนอกเพื่อให้มันละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามาเป็นเรื่องภายใน

ถ้าเป็นเรื่องภายใน มันก็ออกมาจากภายในนี้ ออกมาเป็นกิริยา เป็นความคิด เป็นความปรุงความแต่ง ก็มองจากการแสดงออกของกิริยาทำทางนั้น ใจใจใจ ถ้าใจคือ ใจคระนอง การแสดงออกมามันก็คักคระนองไปตามอำนาจของกิเลสในหัวใจนั้น ถึงจะเป็นข้างนอก เราก็ต้องมีทาน ศีล มีภาวนา เพื่อจะให้ใจเรานี้อ่อนโยนลง ใจควรแก่การงาน คุณที่เข่าจะปั่น โองปั่น ไห ดินเขาต้องขยำ ต้องทำดินนี้จนควรแก่การปั่น โองปั่น ไห

หัวใจเราก็เหมือนกัน เราจะทำงานในการชำระกิเลส เราเห็นภัยในวิญญูะ ผู้ที่เห็นภัยในวิญญูะแล้วพยายามแสวงหาทางออก ผู้นี้เป็นผู้ที่ประเสริฐนะ เป็นผู้ที่ประเสริฐจากการประพฤติปฏิบัติ แล้วทรงธรรมทรงวินัยในหัวใจของเรา หัวใจของเรามีความร่มเย็นเป็นสุขแล้วยังเป็นที่พึ่งอาศัยของคนอื่นได้ด้วย เป็นที่พึ่งอาศัยนะ ไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

การประพฤติปฏิบัติมันต้องเบียดเบียนกิเลสไปก่อน ถ้าเราไม่เข้าใจ เราก็ว่าเป็นการเบียดเบียนตนด้วย ถ้าเบียดเบียนตน จะทำอะไรเราก็ไม่มีกำลังใจ เราจะทำอะไรไม่ได้ สิ่งที่เราทำไม่ได้ เพราะกิเลสมันแสดงตัว กิเลสมันหลอกว่าสิ่งนี้มันเป็นการอรรถกถาญาณโยค เพราะว่าอรรถกถาญาณโยคพระพุทธเจ้าบอกว่าไม่ให้ทำ กิเลสมันก็เสียมเข้าไปว่าไม่ให้ทำสิ่งนี้

สิ่งที่ไม่ให้ทำเพราะว่าสิ่งนี้จะชำระกิเลส สิ่งนี้จะฆ่ามัน สิ่งนี้จะหาทางให้เข้ามา กำจัดภัยจากภายในหัวใจ ภัยมันเผาใจอยู่ เราก็รู้ที่อยู่เราทุกข์ยาก เราเกิดมานี้ ถามตัวเองว่าทุกข์ไหม? ถ้าเราทุกข์ยาก เราอยากเกิดอีกไหม? ถ้าเราไม่อยากเกิดอีก เราก็ต้องแสวงหาทางออก ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องเกิด เรื่องตาย

คนที่เขาไม่เชื่อเรื่องเกิด เรื่องตาย เขาไม่เชื่อเขาก็ไม่ต้องทำ เขาพยายามแสวงหาเรื่องทางโลก เขาวุ่นนะ เขาคาดหมายว่าสิ่งนั้นเป็นความสุข สิ่งนั้นทำแล้วจะสมความ

ปรารถนา สิ่งนั้นเป็นที่พึงอาศัยของเขา เขาคว่าสิ่งต่างๆ แล้ว จะไม่มีสิ่งใดๆ คิดไม่ติดมือ เขาไปเลย คนที่สละอย่างพวกเรา เรานักประพฤติปฏิบัติ เราสละสิ่งต่างๆ สละออกไป.. สละออกไป.. สิ่งนั้นจะติดไม่ติดมือไป

ผู้ที่สละทานออกไป ใครทำคนนั้นได้ โลกนี้ไม่มีความลับใจ ความลับในโลกนี้ ไม่มี เพราะใจดวงนั้นเป็นคนทำ เวลาเราไม่ได้ทำ เราอยากได้บุญกุศลของเรา เราจะนึกเอาของเรา มันก็นึกไม่ได้เพราะมันไม่มีเหตุให้นึก มันไม่มี มันต้องการ มันก็ไม่ได้ สิ่งที่เราทำอยู่ในหัวใจของเรา เราจะปฏิเสธว่าไม่มีมันก็ไม่ได้ มันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริงของมันอยู่แล้วในหัวใจของเรา

ในหัวใจของเรามันยืนยันกัน แต่กิเลสมันขับไส กิเลสมันไม่ต้องการให้เราพ้นออกไปจากกิเลส มันถึงพยายามปั้นแต่ง มันพยายามปรุงแต่งของมันในหัวใจ ให้มันพลิกแพลงไป ให้มันอยู่ไปกับทางโลกเขา โลกนี้มันจำเป็นต้องแสวงหาที่ต้องแสวงหา จะแสวงหาไปอย่างนั้นก่อนแล้วเราค่อยประพฤติปฏิบัติทำทีหลัง นี่มันพยายามจะหาเรื่อง ผัดวันประกันพรุ่ง

เราเข้าใจใหม่ว่าชีวิตเราจะยืนยงตลอดไป เวลาหายใจเข้าแล้วไม่หายใจออก หายใจออกแล้วไม่หายใจเข้า แคกลมหายใจนะ ลมหายใจขาดเมื่อไร เวรกรรมของเราที่สร้างสมมา มันต้องเป็นไปตามนั้นเด็ดขาด นั่นคือคนที่หมด โอกาส ขณะที่มลมหายใจอยู่ พยายามตื่นตัว พยายามตั้งสติของเราไว้ อย่าให้นอนใจ ถ้าเรานอนใจ เราทำสิ่งใดทำด้วยความเคยชิน

ถ้าเราเคยชินทำสิ่งใด มันจะเป็นความเคยชิน วัตรปฏิบัติ ปฏิบัติเครื่องดำเนิน คือ สิ่งที่จะออก มันต้องมีปฏิบัติเครื่องดำเนิน หัวใจมันอยู่ในร่างกายของเรา เวลามันคิดสิ่งต่างๆ มันคิดออกไป แล้วมันไม่มีขอบเขต วัตรปฏิบัติมีขอบเขตจำกัดขึ้นมา สิ่งนี้เราจำกัดไว้ เพื่อเราจะให้มีเครื่องดำเนิน ถ้าเรามีเครื่องดำเนินออกไป เราพยายามแสวงหาสิ่งนั้นออกไป

โลกเขาทำงาน เขาก็ต้องใช้ความคิดเหมือนกัน ผู้ที่บริหารเห็นใหม่ นักบริหารเขาก็ต้องใช้ความคิดของเขา แล้วเขาก็สั่งงานของเขาออกไปให้ผู้ทีกระทำให้ในตัวของเรา มันมีพร้อมอยู่แล้ว หัวใจเป็นคนคิด “หัวใจนี้ สั่งขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง” มันคิดตลอดไป มันคาด มันหมาย มันต้องการจินตนาการต่างๆ มันสร้างเหตุ สร้างผลของมัน

ถ้าเป็นมรรค เป็นบุญกุศลมันก็มรรค เป็นฝ่ายดี ถ้าเป็นอกุศลมันก็ทำให้เราคลาดเคลื่อนออกจากหลักความจริง หลักความจริงคือหลักของใจ ถ้าใจมีหลัก คนนั้นมีหลัก คนนั้นพึ่งพาตนเองได้ นี้ร่วม โพธิ์ร่วม ไตรเกิดจากตรงนี้ไง “เกิดจากพุทธะ เกิดจากผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เกิดจากจิตนี้ตั้งมั่น” ถ้าจิตนี้ตั้งมั่น งานของมันจะเป็นประโยชน์ของมัน

ถ้าจิตนี้เราไม่ตั้งมั่น มันไม่ตั้งมั่นมันก็คลอนแคลน พอมันคลอนแคลนมันก็ไม่เชื่อสิ่งใดเลย มันไหลไปตามกิเลส กิเลสคาดหมายไปสิ่งใด การประพฤติปฏิบัติก็เป็น การคาดการหมาย จะประพฤติปฏิบัติ ศึกษาเล่าเรียนมา ฟังธรรม ถ้าเรานั่งฟังธรรม เวลาสิ่งที่มากระทบกับโสตประสาทของเรา เรารับรู้ไว้แล้วเราพยายามทำใจให้สงบ เรากำหนดใจของเรา ใจจะเป็นอย่างไร ใจจะรวมลงหรือไม่รวมลง มันอยู่ที่อำนาจวาสนา อยู่ที่ความเป็นไปของเรา

จิตสงบเห็นใหม่ เราประพฤติปฏิบัติก็เพื่อความสงบของเรื่องความสงบร่มเย็นของใจ ถ้าใจมันสงบ ปล่อยให้มันสงบไป แต่เราศึกษา เราฟังธรรม เราอยากรู้ เราอยากจะทำใคร่ครวญไป เราจะเข้าใจตามนั้น พยายามตั้งใจฟัง ตั้งใจมาก ตั้งใจคิดออกไป นี่สิ่งนี้ตั้งใจ แล้วยังใคร่ครวญนะ เทียบเคียงใจ

ถ้าเทียบเคียงสิ่งนั้นเข้ามา เทียบเคียงสิ่งต่างๆ เข้ามา จะให้เป็นไปอย่างนั้น มันไม่เป็นอย่างนั้นหรอก ใจที่สูงกว่าจะบอกชี้แนะใจที่ต่ำกว่าได้ เวลาครูบาอาจารย์เทศน์เทศน์เพื่อเป็นแนวทาง ถ้าเป็นแนวทางเรามีปัญญาใคร่ครวญสิ่งนั้น มันเป็นปัจจุบันธรรมเราก็ยอมรับสิ่งนั้น แต่ไม่ต้องคาด ไม่ต้องหมายว่าต้องให้เป็นแบบนั้น

เวลาประพฤติปฏิบัติ เราก็คาด ก็หมายความว่าให้เป็นแบบนั้น สิ่งที่เป็นแบบนั้น มันจะเป็นแบบนั้นได้อย่างไร มันเป็นคนละคน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเห็นใหม่ ครูบา อาจารย์ลี้มลูกคลุกคลานมาขนาดไหน มันใช้ประสบการณ์อันนั้นพยายามจับเกี่ยว กับ ความคิดความเห็นของครูบาอาจารย์นั้นเพื่อจะให้สงบตัวลง

แต่ของเรา เวลาเราพิจารณาของเราเพื่อจะให้สงบตัวลง อันนี้เป็นบาทเป็นฐาน เราก็โพล่คิดไปว่าสิ่งนั้นเป็นธรรม เพราะมันเป็นความว่าง ความว่างของใจ ใจมันปล่อย สิ่งต่างๆ เข้ามา มันเป็นความว่าง ความว่างนี้มันเป็นความว่างในวงของสมณะ มันเป็นวง ของจิตมันสงบเข้ามา

ถ้าจิตมันสงบเข้ามามันเป็นความสุข มันเป็นความว่างมาก สิ่งที่เป็นความว่าง นี้ สัพเพ ชัมมา อนัตตา สภาวะธรรมของเราต้องเสื่อมสภาพ มันจะแปรสภาพของมันไปตาม ธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของมันนะ กำลังส่งขนาดไหน เราทำให้สงบขนาดไหน ถ้า เราไม่รักษาไว้ เดียวมันก็ต้องคลายตัวออกมา สิ่งที่คลายตัวออกมามันก็เป็นความคิดอัน เดิมของเรานี้ละ เป็นการเกาะเกี่ยวไป

สิ่งที่เกาะเกี่ยว มันเกาะเกี่ยวไปในรูป ในรส ในกลิ่น ในเสียง เราต้องการร่วมโพธิ์ ร่วมโพธิ์ของหัวใจ ถ้าร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์ของหัวใจ มันมีความร่มเย็นเป็นสุข มันจะมีที่พึ่งมีที่ อาศัย พอมันคลายตัวออกมา มันมีแต่ความทุกข์ความร้อน มันมีแต่ความเกาะเกี่ยวไปกับ สิ่งต่างๆ มันก็ทำให้เราเหมือนกับลมกรร โขก กรร โขกให้ต้นไม้ที่นั่นต้นไหวไปหมดเลย ความรู้สึกของเราจะสั้นไหว

ทำไมหัวใจของเรามันทุกข์ร้อนขนาดนั้น การประพฤติปฏิบัติมันต้องมีความ ร่มเย็นเป็นสุขสิ ทำไมประพฤติปฏิบัติแล้วมันมีแต่ความเร่าร้อน ความเร่าร้อนอันนั้น เพราะ เราเคยเข้าไปตีมันกินใจ เราเคยทำใจของเราสงบไป ความสงบอันนั้นมันก็เลยฝังใจ ของเรา แล้วเราต้องการสิ่งนั้น ต้องการด้วยความอยาก ตัณหาความทะยานอยากของใจ

ค้นหาความทะยานอยากของใจเคยสิ่งใด เหมือนกับเรามีเงิน เวลาเราทำงาน เงินเดือนออกเต็มกระเป๋าเลย เวลาสิ้นเดือนเงินมันจะหมดอยู่แล้ว เราจะให้มันเต็ม กระเป๋าอยู่แบบตอนเงินเดือนออก เป็นไปไม่ได้! เพราะเราใช้สอยออกไป นี่ก็เหมือนกัน ใจมันเกาะเกี่ยว มันใช้พลังงานของมัน พลังงานคลายตัวออกมา สิ่งนี้มันออกไป มันเสื่อมสภาวะออกไป มันจะกลับมาสู่สิ่งที่ป็นร่วมโพธิ์ร่วมโพธิ์ของเราได้ มันต้องมีการ กำหนดพุทโธ มันต้องมีเหตุ เหตุที่เราจะกำหนดพุทโธ เหตุที่เราตั้งสติของเราไว้

ตั้งสติของเราให้จิต มันมีอาหารของมัน มีที่เกาะเกี่ยว อย่าให้มันไปตามอำนาจ ของค้นหาความทะยานอยาก แม้แต่เราอยากจะมีสมาธิ เราอยากจะมีความสุข เราอยาก สงบของใจ อันนั้นมันก็เป็นความอยาก มันอยากก็เหมือนเราต้องการสิ่งนั้น โดยไม่มีเหตุ มีผล มันจะไม่มีสิ่งใดๆ ลอยลมมาหรรอก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เหตุเท่านั้น เราต้องสาวไปหาเหตุ” เวลา ทุกข์เราก็ต้องสาวไปหาเหตุ แต่เราจะทำความสงบของใจ เราต้องการความสุข เราก็ต้อง สร้างเหตุ เพราะเราสร้างเหตุ ผลของมันจะเป็นความสุข จะทุกข์จะยากขนาดไหน การ ประพฤติปฏิบัติ การต่อกรกับกิเลส การต่อสู้กับกิเลสนี้ เป็นเรื่องงานอันใหญ่โตมาก

เขาเกิดสงครามกัน เขาเกิดการต่อสู้กัน เขาประหัดประหารกัน อันนั้นมันเป็น เรื่องภายนอก พลาดพลังเข้ามาเขายังถึงตายได้ แต่ในการที่จะชำระกิเลส เราจะฆ่ากิเลส นะ แต่กิเลสมันพยายามสร้างเหตุการณ์ให้เราล้มลุกคลุกคลาน ความเพียรของเราโดน เหยียบย่ำทำลาย มันตายจนไม่เหลือซาก ซากของคุณงามความดีของการประพฤติปฏิบัติ มันแทบไม่เหลือเลย เพราะอะไร เพราะมันทำให้หัวใจเราเศร้าหมอง ทำให้หัวใจเราทุกข์ ยากไป

งานการต่อสู้จะล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประพฤติปฏิบัติมา ๖ ปีนะ สลบถึง ๓ หน กลับล้มหายใจ สลบถึง ๓ หน บุญญวิธีการ ขนาดนั้นยังต่อสู้ด้วยความหมั่นเพียรขนาดนั้น อย่างเรานี้หุบมือเปิบ! เพราะธรรมวินัยนี้

เป็นศาสดาของเรา เราเกิดมาธรรมวินัยก็มีแล้ว สิ่งนี้มีอยู่ เพียงแต่ที่เราตีความผิด เราประพฤติปฏิบัติแล้วเรตีความของเราตามกิเลสที่มันตีความ

สิ่งที่กิเลสตีความ มีตัวตนของเราไปตีความ เราถึงว่าสิ่งที่ตีความนั้นวางไว้ ไม่ให้เชื่อความคิดเรา ไม่ให้เชื่อตัวตนของเรา ให้พยายามทำของเรา สิ่งที่มีมันเกิดต้องตรวจสอบ ต้องทดสอบตลอดเวลา สิ่งที่เราทดสอบของเรา คือเราไม่เชื่อกิเลสของเรา สิ่งที่เกิดขึ้นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าสมควรแก่ธรรม ธรรมนั้นจะคุ้มครอง”

ผู้ถือศีล ๕ ไม่ทำความผิดต่างๆ มันก็คุ้มครองอยู่แล้ว จะไม่ตกมาในที่ต่ำหรือ ก็มีศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ปฏิบัติโดยมีศีลบริสุทธิ มันจะไปทำสิ่งที่ผิดพลาดไปได้อย่างไร มันเป็นไปได้ ยิ่งเรที่ตั้งสติ พยายามทำใจของเราให้สงบ เรามีสติ เราไม่ประมาทกับสิ่งใดเลย มันจะผิดพลาดไปไหน เราสร้างเหตุของเราอย่างนี้ แล้วผลของมัน ผู้ที่ปฏิบัติธรรม ผลของมันมันต้องเป็นไปตามกำลังของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นมีกำลังขนาดไหน ความสงบเย็นมันต้องเกิดขึ้น

นี่ชีวิตของเรา เวลาเราว่าแห้ว เราทุกข์ยากของเราละ ชีวิตนี้มันเกิดขึ้นมามันเบื่อหน่าย เวลาคิดถึงความทุกข์มันเบื่อหน่าย แต่มันก็ไม่มีทางออกนะ ถ้าเราเบื่อหน่ายขนาดไหน โลกเราเวลาทุกข์ยากขึ้นมา เบื่อหน่ายจนถึงกลับทำลายตนเอง ฆ่าตัวตาย ทำลายให้ชีวิตนี้หมดไป เพราะจะหนีพ้นจากความเบื่อหน่ายของใจ

มันหนีไม่พ้นหรือ เพราะมันฆ่าได้แต่ชีวิตนี้ แต่หัวใจมันต้องเกิดในสถานะใหม่ หัวใจนี้ก็ต้องรับทุกข์อันนั้นตลอดไป ทุกข์นั้นจะฝังไปกับใจ ไม่มีใครสามารถทำลายหัวใจได้ ไม่มีใครสามารถทำลายกิเลสในหัวใจกับหัวใจที่มีทุกข์อยู่นั้น มันจะต้องเสวยภพชาติของมันในวิภวณะ ไปตามธรรมชาติอันนั้น

แต่เพราะความคิดของกิเลส เวลาเบื่อหน่าย ความคิดของเรามันทำได้ขนาดนั้นนะ ถ้ามันทำได้ขนาดนั้น นั่นละกิเลสมันทำลายตน ทำลายทุกอย่างที่จะเป็นคุณงามความดี

เราถึงต้องไม่เชื่อเราไง เราต้องสร้างเหตุของเรา สร้างเหตุของเราตามกำลังความสามารถของเรา จะล้มลุกคลุกคลาน จะเริ่มต้นนับหนึ่งขนาดไหน เราก็ต้องนับหนึ่งไป เราจะไม่สนใจว่า กองเงินกองทองของเราจะสูงขนาดไหน ไม่สนใจ ถ้าเราเริ่มสะสมไป มันต้องเป็นกำลังของเราขึ้นมา

ใจไม่มีกำลังจะเอาอะไรไปทำงาน ?

ใจของเราไม่มีกำลังเลย มันก็คิดตามกระแสโลกไป มันก็เหมือนคนเราไม่มีกำลังเลย ให้เขาทำงาน ยิ่งคนป่วยคนไข้ลุกไม่ไหว จะให้ทำงานจะทำงานอย่างไร จะทำงานไม่ได้เลย นี่ก็เหมือนกัน หัวใจของเรามันเป็นสภาวะแบบนั้น แต่เรามองไม่เห็น เราเห็นแต่ที่เราคิดได้ เราปรุงแต่งได้ เราทำได้ เราก็ทำแต่หน้าที่การงานของเรา เราทำของเราได้

แต่งงานของใจ มันต้องมีหลัก มีมาตรฐาน มีพลังงาน มีฐานของมัน ถ้ามีฐานของมันขึ้นมา มันสงบตัวขึ้นมามันมีฐาน ถ้ามีฐาน “ฐานที่สมควรแก่การงาน” งานนี้กรรมฐานจะเกิดจากตรงนี้ไง เราไม่ได้ทำกรรมฐาน เราทำแต่เรื่องของโลก ปัญญาคิดก็คิดแต่เรื่องของโลก คิดออกไปอย่างนั้น แล้วก็ว่าเราทำความเพียร สติมันไม่มี นี่เวลาเขาเดินกันเห็นใหม่ โลกเขาก็เป็นไป เดินจงกรมก็ไม่มีสติ เวลานั่งสมาธิก็ไม่มีสติ

ถ้าไม่มีสติ ความเพียรนั้นไม่ถือว่าเป็นความเพียรชอบ ความเพียรชอบกับความเพียรมีจลา แล้วเราจะทำอย่างไรจะให้เท่ากับความเพียรชอบ เราก็ต้องตั้งสติ มันจะล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน ก็หมั่นเพียรไป ไม่มีสิ่งใดจะทนกับความเพียรของเราได้ ไม่มีสิ่งใดเลย ที่นี้ความเพียรของเราย่ำลงที่ใจของเรา เพราะสติเกิดขึ้นมาจากใจ มันเกิดขึ้นมา เราระลึกขึ้นมา สติเราเกิดพร้อม ถ้าเราปล่อยไปมันก็จะจางไป แล้วมันก็คิดแวบออกไปตากกระแสโลก

เพราะกิเลสเริ่มต้นมันมีกำลังมาก เพราะกำลังของกิเลส กับกำลังของใจเรามันเป็นอันเดียวกันเลย มันเป็นพลังงานอันเดียวกัน แล้วเราพยายามใช้สติ ใช้คำบริกรรมขึ้นมาเพื่อยับยั้งสิ่งนี้ให้กิเลสมันสงบตัวลง ถ้ากิเลสมันสงบตัวลงจนถึงความสงบของใจ

เราจะเห็นพลังงานของเรา สุขหนอ.. สุขหนอ.. มีความสงบนี้พอรออยู่พอกิน เพราะจิตมันสงบ จิตมันมีฐานของมัน มันจะไม่คิดฟุ้งซ่านไป แล้วอารมณ์สิ่งใดเข้ามา มันก็มีสติ เริ่มแบ่งแยก

อารมณ์อย่างนี้ ความคิดอย่างนี้เคยให้ความเร้าร้อนกับเรา เราไม่เอา เราปฏิเสธได้ แต่เดิมขึ้นมา ความคิดสิ่งใดเกิดขึ้น โดยธรรมชาติของมันเหมือนไฟ ไฟมันเข้าไปถึงเชื้อที่ไหน มันเผาทุกอย่างที่ขวางหน้ามันทั้งหมด เชื้อของไฟ ไฟติดแล้ว มันจะเผาไหม้สิ่งนั้น แต่เดิมกิเลสมีมันก็เป็นแบบนี้ มันเป็นความคิดสิ่งใด สิ่งความคิดอย่างใดที่มันบาดหมางใจ สิ่งที่บาดหมาง สิ่งที่ฝงใจ เป็นความสะเทือนใจนั้น สิ่งนั้นสะกิดขึ้นมา มันจะคิดทันทีเลย สิ่งนี้คิดตลอดไป แล้วก็ยับยั้งไม่ได้นะ

แต่ถ้าเราทำความสงบของใจ จิตมันเคยตั้งมั่นขึ้นมา เวลาเรามีสติขึ้นมา สิ่งนี้เรายับยั้งได้บ้าง ยับยั้งไม่ให้คิดก็ได้ ถึงว่าจะคิด กำลังมันมากคิด เราก็มีสติยับยั้งมัน ยับยั้งสิ่งนี้ เราถึงไม่เป็นจี๊ข้าของมัน ใจ กำลังของมันถึงได้อ่อนลง อ่อนลงเพราะเรามีธรรมขึ้นมาในหัวใจ ถ้าเรามีธรรมในหัวใจขึ้นมา พลังงานสิ่งนี้เกิด มันเริ่มแบ่งแยกแยะว่าสิ่งนี้เป็นภัย สิ่งนี้ไม่สนใจ

สิ่งที่เป็นคุณของเรา คือปัญญาใคร่ครวญ สิ่งใดใคร่ครวญ สิ่งใดที่มันสะเทือนใจอะไรก็ได้ที่มันจับต้องแล้วมันสะเทือนหัวใจมาก สะเทือนความรู้สึกเรานะ ถ้ามันสะเทือนของเรานั้นมันเป็นเรื่องที่ว่าเราจะเริ่มแยกแยะ ใจ เริ่มค้นคว้าหาว่ากิเลสมันเกิดขึ้นมาจากตรงไหน กิเลสที่มันมีอำนาจเหนือหัวใจของเรานั้นมีอำนาจขึ้นมา แล้วมันทำให้เราพาเกิดพาดายในวิภูฏะนี้ ชีวิตของเรานั้นน่าเบื่อหน่าย ทุกข์ยากมาก แล้วก็ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นมาจากไหน แล้วก็จะไปสิ้นสุดที่ไหน ไม่สิ่งใดจะพยากรณ์สิ่งนี้ได้เลย

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ว่าเราไม่เข้าใจสิ่งนี้ มันจะเกิดความรู้แจ้งขึ้นมาในหัวใจ หัวใจต้องรู้แจ้งสิ่งนี้ทั้งหมด สิ่งที่ว่ามันต้องพาเกิดพาดาย อะไรพาเกิดพาดาย การเกิดการตายในปัจจุบันนี้เพราะบุญกุศลพาเกิด การเกิดเป็นมนุษย์นี้แสนยาก จิตในดวง

วิญญานในวิญญะนี้มีมหาศาลพร้อมที่จะเกิด เกิดขึ้นมาแล้วก็เกิดทุกข์เกิดยาก เกิดขึ้นมาแล้วเขาก็ไม่สนใจในการประพฤติปฏิบัติ

เราเป็นคนที่ว่า เกิดมาแล้วเรามีความสนใจในการประพฤติปฏิบัติ เรามีศรัทธา ความเชื่อในหลักของศาสนา อำนาจวาสนาเกิดขึ้นมา โอกาสเราเปิดกว้างมากเลย พอโอกาสเราเปิดกว้าง เราก็เริ่มต้นพยายามจะค้นคว้าเข้ามา มันเป็นเรื่องที่ว่าเราทุกข์เรายาก เพราะมันมีสิ่งนี้ติดอยู่ในหัวใจ

ถ้าสิ่งนี้ติดอยู่ในหัวใจ เราต้องเริ่มแยกแยะ พอมันเริ่มแยกแยะ สิ่งที่สะท้อนหัวใจ เข้ามา รูป รส กลิ่น เสียง มันเป็นบ่วงของมาร เป็นบ่วงทำให้หัวใจต้องไหลตามมันไป เวลาไฟมันเผาเชื้อ เชื้อคือความคิดต่างๆ มันจะพุ่งออกไปตามนั้น มันพุ่งออกไปทั้งหมดเลย แล้วเราก็มีความสะเทือนใจ สิ่งที่สะเทือนใจ เราผล่ออีกแล้ว เราพลาดพลังไปอีก แล้ว คิดไปจนทุกข์ขึ้นมาแล้วยังยั้งสิ่งนั้นไม่ได้

ใคร่ครวญสิ่งนี้เข้ามาบ่อยครั้งเข้า.. บ่อยครั้งเข้า.. มันจะทัน รูป รส กลิ่น เสียง เราใช้ปัญญาใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุดมันปล่อยวาง ขาดนะ รูป รส กลิ่น เสียง มันสักแต่ว่าอยู่เรื่อยๆ เขินๆ นี่ก็ถยานปลุชน จิตนี้ควบคุมสติ ควบคุมความสงบได้ง่ายขึ้น

แต่เดิมความสงบของใจ รากฐานของใจที่มันมีอยู่ มันควบคุมไม่ได้ มันจะไปตามอำนาจของกิเลสตลอด ขนาดว่ากิเลสมันเสื่อมมาขนาดไหน เราก็เชื่อมันไป เพราะว่าเราไม่เห็นตามความเป็นจริง แต่ในเมื่อเราพิจารณาของเรา มันสะท้อนหัวใจ จนน้ำตาไหล น้ำตาพุ่งขึ้นมา เราสะท้อนหัวใจ แล้วเราก็พิจารณามันบ่อยครั้งเขาจนถึงที่สุดมันปล่อยนะ

รูป รส กลิ่น เสียง มันเป็นบ่วงของมาร จิตนี้มันปล่อยวางเข้ามาโดยธรรมชาติของมัน นี่ใจมันก็ควบคุมได้ง่ายขึ้น ได้ง่ายขึ้นเพราะมันปล่อยวางกัน โดยสัจจะความเป็นจริง สิ่งที่ปล่อยวางโดยสัจจะความจริง นี่จิตตั้งมั่น เราก็ควรแก่การงาน

สิ่งที่ควรแก่การงาน คือยกขึ้นคั่นคว่ำ คั่นคว่ำในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม “ในกาย” เห็นไหม ความคิด พลังงานต่างๆ เหมือนไฟฉาย เราฉายออกไป มันออกจากตัวของไฟฉายนะ ความคิดนี้มันก็ออกมาจากใจ ใจที่มีสัมมาสมาธินี้มันปล่อยวางขึ้นมา มันเป็นฐานของมัน แล้วเวลามันออกไป มันไปรับรู้สิ่งใด มันไปรับรู้แล้วมันไปยึดมั่นต่างๆ มันยึดมั่นที่กาย กายนี้เหมือนกับไฟฉายนั้น

สิ่งที่เป็นไฟฉายนั้น มันพุ่งออกไปเป็นลำแสงไปกระทบสิ่งต่างๆ นี่ก็เหมือนกัน มันติดที่ตรงนี้ก่อน เราเห็นว่าสิ่งที่ข้างนอก เราไปติดต่างๆ ติดเรื่องกายข้างนอก ติดเรื่องรูป รส กลิ่น เสียงต่างๆ มันออกไปจากกายนี้ เราถึงต้องพยายามคั่นคว่ำหากายนี้ ถ้าจิตมันสงบมันตั้งมั่นขึ้นมา ถ้ามีอำนาจวาสนามันจะเห็นกาย

ถ้าไม่เห็นกาย เราก็ใช้ความใคร่ครวญของเราว่า กายของเรา เห็นไหมความคิดมันเกิดมาจากไหน ความคิดมันเกิดขึ้นมาจากหัวใจของเรา แต่มันอาศัยกายนี้ออกไป แล้วกายนี้ที่อาศัยกันอยู่นี้ มันเป็นที่ว่าเราควรวัดมันถ้อมันไหม? สิ่งนี้มันเป็นของเราไหม? ความคิดของมัน จิตถ้ามันติดอยู่กับสิ่งนี้คือมันเป็นงาน ใจ งานอย่างนี้เป็นงานการ ใคร่ครวญเข้ามา ถ้ามันใคร่ครวญเข้ามาปัญญามันจะเกิด

เกิดจากความเห็นจริง เกิดจากการใคร่ครวญสิ่งนี้ ในชีวิตนี้เกิดมาเป็นมนุษย์ มีร่างกายมา ร่างกายนี้เป็นบุญกุศล เป็นอริยทรัพย์จากภายใน ถ้าเราคั่นคว่ำ เราแยกแยะกายของเรา เราจะคั่นคว่ำสมบัติของเรา เราจะเอาสมบัติของเรามาเปิดเผยให้ใจเราเห็น

แต่สมบัติภายนอก “ภายนอก” เราพิจารณาจากภายนอก รูป รส กลิ่น เสียง ภายนอกเห็นไหม กายของคนเจ็บไข้ได้ป่วยจากข้างนอก เห็นแล้วมันสอดสังเวชเข้ามา คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย เห็นแล้วสอดสังเวช นี่มันปล่อยเข้ามา ปล่อยอย่างไรก็แล้วแต่ เราต้องมาเห็นคั่นคว่ำกายของเรา เพราะเป็นสมบัติของเรา มันติดที่นี้ ร่างของคนอื่นที่เราไปติดเพราะเราติดของเราก่อน เราถึงไปติดของเขา ถ้าเราไปติดของเขา เราไปเห็นของเขา แม้แต่ข้างนอกเรายังไปติดเลย

เหมือนเงิน เงินสมบัติของคนอื่น เราไปยุ่งทำไม สมบัติของคนอื่น แล้วมันก็เป็นผลของคนอื่นที่เจ้าของเขาควรจะได้รักษาของเขาเอง เจ้าของเขาควรพิจารณาของเขาเอง แต่เงินของเรา ของเรา สมบัติของเรา เราก็ต้องใคร่ครวญของเรา เราก็ต้องเก็บรักษาของเราเอง ถ้าสิ่งนี้เราแยกแยะ เราจำแนกออกมาได้ เราจะเห็นสมบัติของเรา

เหมือนการซื้อขาย การทำธุรกิจ ถ้ามีการซื้อขาย เราจะได้ผลกำไรเข้ามา อันนี้ก็เป็นการทำงาน ใจที่มันสงบเข้ามาเรื่อยๆ พิจารณาภายใน พิจารณาความเห็นให้ให้เห็นสถานะของกายตามความเป็นจริง มันจะได้กำลังขึ้นมา กำลังจะมีมหาศาลเลย ถ้ามันปล่อยวาง.. ปล่อยวาง.. พิจารณาเข้าไปแล้วมันจะเห็นว่าจับไปที่ตรงไหนมันก็เป็นสิ่งที่สภาวะเสื่อมสภาพไปตลอด ไม่มีสิ่งใดคงที่

เราเกิดจากเด็กขึ้นมา มันพัฒนาเป็นผู้ใหญ่ แล้วก็พัฒนาเป็นคนแก่ แล้วก็ต้องตายไป ถ้าตายอย่างนั้นตายโดยไม่มีคุณค่า ตายโดยที่เราใช้ชีวิตๆ หนึ่งหมดคุณค่าไป แต่เราพิจารณาของเราให้เห็นตามความเป็นจริง มันเห็นแล้วมันจะปล่อยวาง สิ่งที่ปล่อยวางเพราะใจมันเห็นเป็นภาระรุงรัง

การยึดมั่นถือมั่น การเห็นผิด สิ่งที่เห็นผิด จิตได้สำนึกเห็นผิด การศึกษาธรรมมาว่ากายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กายนี้เป็นสัญญา เป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ธรรมและวินัยนี้เป็นศาสดาของเรา” สมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่าไปยึดว่าเป็นของเราสิ! ทำไมมันหน้าด้านอย่างนั้นล่ะ ไปยึดว่าเป็นของเรา จะเป็นของเราได้อย่างไร ถ้าเป็นของเรา เราต้องจำแนกได้ เราต้องแยกแยะได้ว่ามันจะเป็นสภาวะไม่ใช่เราอย่างไร

สิ่งที่กายไม่ใช่เรา ไม่ใช่เราอย่างไร อันนี้เรายึดมา เราไปจำตำรา มาแล้วเราก็ว่าตามตำรา แล้วกิเลสมันบอกว่า “เราก็เข้าใจ” ความเข้าใจอย่างนั้น มันเป็นการเข้าใจแบบชาวพุทธ ชาวพุทธมีศาสดา มีธรรมและวินัยเป็นศาสดา มีตำราอย่างนั้น เราก็ศึกษา เราก็จำมา มันเป็นสภาวะแบบนั้น มันถึงมีความจำเป็นมาก ต้องแยก ต้องแยะ ต้องทำให้เห็น

ว่าสภาวะมันเสื่อมสภาพอย่างไร มันปล่อยวางสภาวะกายอย่างไร ถ้าสภาวะกายมันปล่อยแล้ว มันมีเหตุผลไหม? ถ้ามันไม่มีเหตุผล ปัญญาเราอยู่ที่ไหน?

ในเมื่อปัญญาของเรายังไม่เกิด นี่กำไรของเรา ผลงานของเรายังไม่เกิด ในเมื่อปัญญาของเราเกิดขึ้นมา มันจะเห็นสภาวะกายแปรสภาพไป มันไม่ใช่ มันไม่มีที่พึ่ง มันปล่อย พอมันปล่อย มันจะเกิดสภาวะตื่นเต้นมาก มีความสุขมาก ปล่อยบ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุด “กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย” จิตมันปล่อยนะ “ทุกข์ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ทุกข์” ตามสภาวะแบบนั้น

พิจารณาธาตุขันธ์ก็เหมือนกัน พิจารณากาย พิจารณาขันธ์มันก็จะเห็นสภาวะแบบนั้น สิ่งที่เป็นสภาวะ ถ้ามันปล่อยเข้ามาอย่างนั้น มันปล่อยตามความเป็นจริงนะ สังโยชน์จะขาดออกไป สิ่งที่มีมันขาดออกไป เพราะมันไม่ใช่ มันเป็นความยึดมั่นถือมั่น มันสอดรัดไว้ นี่สักกายทิฎฐิ ความเห็นผิด ทิฎฐิความเห็นผิด ในเมื่อมันเป็นความเห็นถูกต้อง มันก็ขาดออก

วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย สิ้นลัพท์ปรามาส ความลุ่มคลำมา เขาว่าสิ้นลัพท์ปรามาส การประพฤติปฏิบัติของพระอรหันต์กรรมชาตุนี่เป็นเรื่องสิ้นลัพท์ปรามาส ลุ่มๆ คลำๆ กัน เพราะว่ากิเลสมันบอกว่า ลุ่มๆ คลำๆ มันถึงไม่ได้ผลไง

เราทำของเรา คนที่เขาแสวงหาสมบัติของเขา เขาพยายามค้นคว้าของเขา แล้วมันจะเป็นการผิดพลาดบ้าง มันก็เป็นการผิดพลาด แต่ถ้าสมบัตินั้นมีอยู่ เขาต้องได้สมบัติของเขา เพราะเขาค้นคว้าของเขาอยู่ ในการประพฤติปฏิบัติของผู้ที่ปฏิบัติเหมือนกัน ว่าเป็นการลุ่มคลำ

สิ่งที่ลุ่มคลำ กิเลสมีอยู่ มันก็ลุ่มคลำไปก่อน ลุ่มคลำอย่างนั้น ลุ่มคลำเพื่อจะชำระไม่ให้มันลุ่มคลำ ถึงว่าไม่ต้องไปสงสัยว่าเราจะเป็นการสิ้นลัพท์ปรามาส ว่าเป็นการลุ่มคลำ เวลามันไปเห็นการปล่อยวางตามความเป็นจริง มันถึงเข้าใจว่า “สิ้นลัพท์ปรามาสเป็น

อย่างนี้หนอ..” เวลามันปล่อยนะ มันไม่มีความลึกลงแล้วมันขาดออกไป ความจริงจิงของใจ เพราะมันถึงรัตนตรัย

“อัญญา โภคทัณญะรู้แล้วหนอ” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุทานขึ้นมา สงฆ์องค์แรกเกิดขึ้นมา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ความเข้าใจของใจนั้น มันเข้าใจถึงพระรัตนตรัย แล้วมันจะลุดคล่าไปไหน สภาวธรรมตามความเป็นจริงของใจเกิดขึ้นมาแล้ว มันมีความเห็นอันนั้นที่ถูกต้อง

สิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมสมบัติของใจดวงนั้นไง นี่ร่วมโพธิ์ร่วมธรรมเกิดขึ้นมาแล้ว จาร่วมโพธิ์ร่วมไทร จากภายนอก ร่วมโพธิ์ร่วมไทรที่เราพึ่งพาอาศัยจากครูบาอาจารย์เป็นที่พึ่งพาอาศัย ครูบาอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะ อยู่กับครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์จะเริ่มชี้แนะออกมา แล้วเราก็สร้างออกมาเป็นร่วมโพธิ์ร่วมธรรมของเราในหัวใจ ถ้าใจมีธรรมอันนี้ ใจจะมีความสุขมาก

ในการประพฤติปฏิบัติ เราก็ก้าวเดินต่อไป สิ่งที่เราเดินต่อไปเพื่อจะให้ใจดวงนี้เข้าถึงที่สุด ถ้าถึงร่วมธรรมอันถูกต้อง ใจดวงนี้จะมีสุขมาก แล้วการเบื่อน่ายในชีวิต การเบื่อน่ายในวิญญะนี้จะไม่ต้องพุดถึงเลย การเบื่อน่ายเพราะมันมีรากฐานให้เบื่อน่าย มันมีกิเลส มีความเศร้าหมอง

สิ่งที่เป็นความเศร้าหมอง สิ่งที่เป็นความทุกข์เวลามันเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันจะมีสิ่งนี้เผาผลนอยู่ตลอดไป ทุกข์อันอยู่ในหัวใจนี้มันจะเผาผลน สุขที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติ เวลาสภาวธรรมเป็นไป มันจะมีสุขมาก มันปล่อยวางขาดออกไป จะเดินไปไหนเหมือนกับล่อยไป มันเบา มันสบาย มันว่างหมดเลย สิ่งว่างนั้นเป็นผลงานจากการประพฤติปฏิบัติ เป็นผลงานของผู้ที่มีธรรมในหัวใจ

ธรรมในหัวใจเกิดขึ้นมาจากไหน? เกิดขึ้นมาจากเราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราอาศัยครูบาอาจารย์เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรของเรา สิ่งที่เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรนี้ สิ่ง

นั่นอาศัยภายนอกเข้ามา เหมือนกับเราเข้าโรงเรียนเราก็อาศัยครูบาอาจารย์สอนเรามา แต่ปัญหาที่เราเกิดขึ้นมา เราทำผลงานของเราขึ้นมา อันนั้นเป็นปัญหาของเรา

สิ่งที่ปัญหาของเราขึ้นมา เราก็สร้างของเราขึ้นมา แล้วเราก็ย้อนกลับเข้าไป เพราะเราต้องการผลงานอันละเอียดเข้าไป สิ่งที่เป็นผลงานอันละเอียด ทำความสงบของใจ สิ่งที่กำลังเดิน เวลามรรคสามัคคีในการชำระกิเลส ในการปล่อยวางกาย มันจะเห็นความเป็นจริงว่า อ้อ..ในเมื่อการใช้ปัญญา ในเมื่อการทำความสงบของใจ เราต้องพยายามส่งเสริมขึ้นมา เราตั้งขึ้นมาแล้วเราพิจารณาใคร่ครวญของเรา เราใคร่ครวญบ่อยครั้ง จนเห็นการรวมตัวของจิต

จิตนี้สามัคคีรวมตัวกันแล้วสมุจเฉทปหาน นี่เป็นรากฐาน ถ้าเป็นรากฐานอย่างนี้ เราถึงต้องพยายามยกขึ้น แล้วพยายามฝึกฝนของเราเข้าไป ถ้าเราปล่อยวางเฉยๆ แต่มันไม่ขาดออกมา มันไม่ปล่อยวางขาด เราจะไม่เห็นการรวมตัวของจิต เราจะไม่เห็นการรวมตัวของมรรคสามัคคี เราจะไม่เห็นธรรมจักร เราไม่เห็นจักรของหัวใจที่มันหมุนเคลื่อนออกไป

ถ้าจักรคือปัญญาญาณอันนี้เคลื่อนออกมา แล้วรวมตัวมรรคสามัคคี ทำลายกิเลสออกไป เราถึงจะเข้าใจว่านี่เป็นปัญญา นี่เป็นภาวนามยปัญญา มันถึงว่านี่เป็นพื้นฐาน แล้วเราถึงต้องทำความสงบของใจเข้าไป เพื่อยกขึ้นวิปัสสนาต่อ ถ้าวิปัสสนาต่อ ภายภายในหัวใจ ภายภายในเราใคร่ครวญออกไป ถ้าเราใคร่ครวญกำลังเราพอ มันจะเป็นสภาวะธรรม เราไม่คาด ไม่หมาย เราเคยทำผลงานเราได้สิ่งใด เราก็ต้องการว่าเราจะทำอย่างนั้น แล้วให้ได้สิ่งนั้น

ถ้าคิดอย่างนั้นแล้ว เป็นสัญญา ถ้าเป็นสัญญานั้น กิเลสมันใช้ ถ้ากิเลสใช้ การประพฤติปฏิบัติจะไม่ก้าวหน้า การประพฤติปฏิบัติจะคงที่หรือเสื่อมถอยเท่านั้น พอเสื่อมถอยขึ้นมา เราถึงรู้ว่ากิเลสมีอำนาจเหนือเรา กิเลสทำให้เราล้มลุกคลุกคลาน เราถึงต้องเริ่มต้น ตั้งต้นใหม่ แล้วพยายามตั้งสติทำความสงบของใจ ยกขึ้นใหม่ กิเลสจะมีการ

ต่อต้านในการประพฤติปฏิบัติตลอดไป กิเลสจะพยายามทำให้ความเพียรของเราล้มลุกคลุกคลาน

ถ้าล้มลุกคลุกคลาน กิเลสก็มีลมหายใจ มีเวลาผ่อนคลาย มีเวลาดั้งเงื่อนไปออกมา เพื่อจะมาทำให้ความเพียรของเราล้มลุกคลุกคลานตลอดไป ถ้าเรายู่กับร่วมโพธิ์ร่วมไทร คือครูบาอาจารย์จะคอยให้กำลังใจ จะคอยชี้แนะสิ่งนี้ ถ้าเราชี้แนะสิ่งนี้ เราก็จับสิ่งนั้นมาเป็นต้นทุน แล้วเราต้องใช้ปัญญาของเราเอง

สิ่งที่ปัญญาของเราเอง คือปัญญาของเรานี้มันเป็นมรรคในหัวใจของเรา มันจะชำระกิเลสของเรา ถ้ามรรคของเราเกิดขึ้นมานั้นคือผลงานของเรา เห็นใหม่ “จิตแก้จิต” ต้องอาศัยความเห็นของใจ ภายในจากเป็นมรรคะ

มรรคะคือความเป็นจริงของใจดวงนั้น วิปัสสนา ใคร่ครวญกับความเห็นของกายของขันธ ของใจ พิจารณาใคร่ครวญสิ่งต่างๆ แยกออกไป พยายามแยกให้ได้ แยกซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนถึงจุดหนึ่ง มันจะแยกออกจากกัน โดยสัจจะความจริง จิตนี้จะรวมหมดเลย กายกับใจจะขาดออกจากกัน

สิ่งที่ใจกับกายจะขาดออกจากกัน “กายเป็น โพธิ์ จิตเป็น กระจกใส” ผู้ที่คิด คิดตรงนี้ใจ กายเป็นโพธิ์ได้อย่างไร ในเมื่อธาตุ ๔ มันไม่ใช่พุทธะ มันไม่ใช่ผู้รู้ เป็นโพธิ์ที่ไหนด กระจกใสเพราะมันว่าง มันถึงเป็นกระจกใส นี่ผู้รู้แจ้งถึงไม่ยอมรับสิ่งนี้ใจ อันนี้เป็นผลงานของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ แต่ความไม่รู้แจ้ง รวมของธรรมจะต้องผ่านสิ่งนี้เข้าไป อิกมหาศาลเลย ถ้าคิดตรงนี้ มันเป็นสิ่งที่ดี มันเห็นตามความเป็นจริง เพราะเราพิจารณา กายลี

สิ่งที่พิจารณากายเป็นรูปธรรม สิ่งที่เป็นรูปธรรมเวลาปล่อยออกไป “ต้นโพธิ์” ต้นโพธิ์นี้เป็นรูปธรรมเหมือนกัน เป็นสิ่งที่จับต้องได้ ก็เปรียบกายนี้เหมือนต้นโพธิ์ แล้วจิตนี้เปรียบเหมือนกระจกใส แล้วหมันเช็ดกระจกอยู่ทุกวันๆ แล้วฝุ่นมันยังเกาะอะไร มันก็เป็นความว่างอยู่อย่างนั้น สิ่งที่เป็นความว่าง นี่คิดสิ่งนี้

ถ้าสิ่งนี้ติดขึ้นมา ภายเป็นธาตุ สิ่งที่เป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ โภธิ
 ความรู้แจ้งมันไปเกิดจากตรงนั้นได้อย่างไร แต่ในเมื่อปัญญาระดับนั้น การใคร่ครวญ
 ระดับนั้นก็จะเห็นผลความเป็นจริงระดับนั้น แล้วก็ติดอยู่ตรงนี้ไง แต่ผู้ที่หาครูบาอาจารย์
 มีรวมโพธิ์รวมไตร จะคอยชี้แนะไง คว้าอินทรีย์แก่กล้าไหม อินทรีย์มีความพร้อมไหม
 อินทรีย์คือความรู้ของใจ ฐานของใจที่มันพอจะรับสิ่งนี้ได้

ถ้ารับสิ่งนี้ได้จะต้องสะกิดให้ออกมา ออกมาใช้กำลังของใจ ใช้ความเห็นของใจ
 ดวงตาจากภายใน ออกใคร่ครวญ ออกแสวงหาสิ่งนั้น ถ้าออกแสวงหาสิ่งนั้น จะเริ่มเดิน
 ตัวเข้าไป ถ้าเดินตัวเข้าไป จับต้องสิ่งนี้ได้จะเกิดอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ คือ ภายภายใน
 “ภายนอก ภายใน ภายในภายใน” มันจะละเอียดเข้าไปเป็นชั้นเข้าไป

สิ่งที่วิปัสสนา ความเบื่อหน่ายในชีวิต ถ้าเราเบื่อหน่ายในชีวิตนั้นเราเบื่อหน่าย
 เฉยๆ เหมือนเป็นหนี้แล้วไม่ใช่หนี้ มันเป็นไปไม่ได้หรอก เราเป็นหนี้เราต้องใช้หนี้ นี้ก็
 เหมือนกัน ในเมื่อเราเบื่อหน่าย เราเบื่อหน่ายเราจะหาทางออกได้อย่างไร? เวลาจิตมัน
 วิปัสสนาเข้าไป มันเห็นความเป็นไปของมันขึ้นมา มันจะเห็นเป็นความอสุภะ สิ่งที่เป็น
 อสุภะ อสุภะนี่เป็นความสกปรกโสภณของมัน มันมีความเบื่อหน่าย ความโลภ ความ
 โกรธ ความหลง ความรุนแรงอย่างนี้ มันเกิดจากตรงนี้ไง “จิตได้สำนึก”

จิตได้สำนึกมันเป็นธรรมชาติของมัน การเกิดและการตายของสัตว์โลกผ่านมา
 ตรงนี้ทั้งหมดเลย สัญชาตญาณของสัตว์ สัตว์ป่ามันอยู่ในป่า ไม่มีใครสั่งสอนมัน
 สัญชาตญาณของมันก็ผสมพันธุ์สืบพันธุ์กันมาอยู่สภาวะแบบนั้น การเกิดและการตาย
 ของใจมันเป็นสัญชาตญาณ สิ่งนี้ไม่ต้องสอน มันรู้โดยสัญชาตญาณ รู้โดยตามความเป็น
 จริง มันถึงอยู่ลึกใจ

สิ่งที่มันอยู่ลึกเราถึงใช้ปัญญาญาณเข้าไปไง แม้แต่มันปล่อย ปล่อยกายกับใจแยก
 ออกจากกัน ปล่อยออกมาแล้วเป็นตัวของมัน ปล่อยจากสิ่งหยาบๆ เข้ามาเป็นความ

ละเอียดยเข้ามา ปัญญาญาณอันนี้มันเกิดขึ้น ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลึกลับมหัศจรรย์ขนาดนี้ ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติมันรู้แจ้งขึ้นมาจากใจ

ใจผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้มันจะใช้ปัญญาญาณอย่างนี้ ถ้าปัญญาญาณอย่างนี้เกิดขึ้นมา นี่ธรรมและวินัยเกิดขึ้นมาเป็นธรรมในหัวใจของเรา ร่วมของธรรม มีแต่ความร่วมเย็นเป็นสุข สิ่งที่ร่วมเย็นเป็นสุขเพราะมันเว้งว้าง มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ

งานของโลกเขาหาบเหงื่อต่างน้ำ เขาทำทุกซั๊กขนาดไหน เขาทำขึ้นมา สมบัติอันนั้นเขาต้องทิ้งไว้ใน โลกแล้วเขา เขาจะไม่ได้สิ่งใดไปเลย เราต่างหากทำงานของเรา วิปัสสนา เคนจงกรม นั่งสมาธิ ภาวนา ทั้งวันทั้งคืน ๒๔ ชั่วโมง จนเป็นเดือน เป็นปี การทำต่อเนื่อง ทำทั้งชีวิต!

สิ่งที่ทำทั้งชีวิตขึ้นมาเพื่อจะชำระสิ่งนี้ ถ้าสิ่งนี้โดนชำระออกไป ความเห็นภัย ภัยของโลกเกิดจากโลก โลกเจริญ โลกเสื่อมตามสภาวะแบบนั้น แต่ภัยของใจ กามราคะ มันเบียดเบียนอยู่ สิ่งนี้มันเป็นปฏิกษะนะ “ปฏิกษะ กามราคะ” ปฏิกษะ คือ จิตได้สำนึก มันพอใจ สิ่งนี้มันเกี่ยวเนื่องมากับใจ มันก็เป็นกามราคะ

ราคะ คือ ความพอใจของมัน แล้วมันก็เกิดความสุข โลก ความโกรธ ความหลง สิ่งนี้ขับเคลื่อนขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นขับเคลื่อนสิ่งนี้ขึ้นมา เพราะมันพอใจความเห็นของมัน มันพอใจในอำนาจวาสนาของมัน เราเป็นคนที่ไม่มีอำนาจวาสนา จะอยู่กับใคร เขามุ่งหวังแก่เราเราก็ต้องเชื่อฟังเขาจากภายนอก เพราะสิ่งภายนอกมันเป็นสิ่งที่จับต้องได้ แต่ในเมื่ออำนาจวาสนาของใจ

ในเมื่อความคิดของเรา เราจะต่ำต้อยขนาดไหน เราจะเป็นคนทุกซ์เข็ญใจขนาดไหน เราก็คิดของเราได้ เราก็ปรุงแต่งของเราได้ เราก็พอใจในความเห็นของเราได้ จะมีอำนาจวาสนายศถาบรรดาศักดิ์สูงส่งขนาดไหน มันก็คิดจินตนาการเหมือนกัน ความคิดของใจ อันนี้มันถึงลึกลับ ไม่มีใครสามารถเข้าไปสอดส่องธรรมและวินัย แล้วธรรมเกิดขึ้นมาจากเรา เราสร้างความเห็นของเราถูกต้อง

ความเห็นของเราถูกต้องถึงเดินเข้ามาถึงตรงนี้ได้ ถ้าเดินเข้ามาถึงตรงนี้ ความลึกกลับซับซ้อนของจิต จิตนี้ลึกกลับซับซ้อนมาก แล้วการแก้ไข ถ้าไม่มีธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใครจะเป็นคนที่ค้นคว้าสิ่งนี้ คือความลึกกลับใจ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ยังเป็นความเบื่อกว่า ไม่อยากสอนใครว่าใครมันจะรู้ได้

แต่ในเมื่อหลวงปู่มั่น ธรรมและวินัยมีอยู่โดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งไว้ แต่ผู้ที่ค้นคว้า ผู้ที่พยายามฝึกฝนขึ้นมา มันก็เป็นการฝึกฝน แล้วเป็นการจินตนาการความเห็นของใจดวงนั้นมันก็ว่าเป็นธรรม มันก็เลยเสียโอกาส แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมีอำนาจวาสนา ค้นคว้าขนาดไหนย้อนกลับเข้ามา นิรั่ม โพธิ์รั่ม ไทรของเรา พระกรรมฐาน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันมีโอกาส มีอำนาจวาสนาสิ่งนี้ แล้วเราค้นคว้าของเราเข้ามา มันจะเห็นสภาวะความลึกกลับซับซ้อนของใจของเรา แล้วมันก็พยายามใคร่ครวญ

ปัญญาแยกแยะ ปัญญาใคร่ครวญสิ่งนี้ ล้มลุกคลุกคลานขนาดไหนก็ขึ้นมาตั้งต้นใหม่ เพราะสิ่งนี้มันจะรุนแรงมาก ความรุนแรงของการประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติสิ่งนี้มันจะมีความรุนแรง แล้วมันย้ายใจมาก ใจจะย้ายสิ่งนี้ขึ้นมา กามราคะ กิเลสตัวนี้มันย้าย เพราะมันหลง ความหลงอันนี้มันไม่ใช่เราหลงเฉพาะที่เราประพฤติปฏิบัติเข้าไปเจอ เพราะใจดวงนี้มันลึกกลับมาขนาดไหน การเกิดและการตายของมัน มันซับซ้อนมามากมหาศาล จนเป็นจริต เป็นนิสัย

นิสัยสิ่งนี้มันสะสมมา นิสัยของมัน มันไปตามกระแสของมัน แล้วปัญญามันแยกออก ถ้ามันต่อสู้อันนั้น มันก็ปล่อย ปล่อยสิ่งนี้มันก็ว่าง พอว่างขึ้นมา ความว่างอันนี้เราเข้าใจว่ามันจะเป็นผลของมัน แล้วพอมันเสื่อมออกมา มันก็เป็นอันเก่า อันเก่าคือว่ามันยังมีความรู้สึก มันยังกระทบสิ่งนี้ได้ นี่กามฉันทะความพอใจของมัน มันว่างขนาดไหน มันจับต้องสิ่งนี้ได้ จนต้องพยายามใช้ปัญญา ไม่สะเพร่า ไม่สุกเอาเผากิน จะต้องพยายามใคร่ครวญซ้ำเข้าไป

สิ่งที่ใคร่ครวญคืองานของเรามี ถ้าจับต้องสิ่งใดได้ จับต้องความรู้สึกของเราได้ ถ้ามันไม่มี มันว่างหมด พอมันว่างหมด มันไม่มีสิ่งใดเลย สิ่งที่มีมันเป็นความว่างมันเป็นความสุขของเรา มันมีคำตอบด้วย แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลากิเลสมันทำงานของมัน มันจะให้ว่างก็ได้ มันปล่อยว่างเหมือนกัน แต่ว่างโดยไม่มีเหตุไม่มีผล ว่างโดยที่ไม่รู้ว่าสิ่งใด คำถามคำตอบของใจมันไม่มี สิ่งที่มีมันไม่มีเราก็งงสงสัย มันเป็นปัจจัยจัดตั้งใหม่? ในเมื่อมันไม่เป็นปัจจัยจัดตั้ง เราถึงหาครู หาอาจารย์ หาธรรมโพธิ์ร่วมโพธิ์

เป็นผู้ที่เชื่อว่าสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติถูกต้องใหม่? เวลาถามปัญหา ถามปัญหาให้ครู บออาจารย์คอยชี้แนะ แล้วกิเลสมันก็ไม่ค่อยฟัง เพราะกิเลสมันเห็นการประพฤติปฏิบัติ มา มันเห็นความเป็นจริงของมัน มันจะต่อต้านนะว่าเราประพฤติปฏิบัติมาแล้วถูกต้อง การประพฤติปฏิบัติมาเราทำของเราเอง เราเห็นของเรา เราประพฤติปฏิบัติของเรา เราใคร่ครวญของเรา แล้วมันก็ปล่อยออกมา ปล่อยเพื่อจะให้เราหลง

เราหลงในสิ่งนี้ เราก็งงวนไปกับอำนาจของมัน จะล้มลุกคลุกคลานกับสภาวะแบบนั้น เราก็จับขึ้นมาพิจารณาซ้ำอีกๆ ถ้าเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ คือ ความแปรปรวนของมัน มันจะแปรปรวนของมัน มันจะเยี่ยมสภาวะแบบไหน มันจะเกิดดับขึ้นมา ถ้าปัญญาเราทันมันจะปล่อย.. ปล่อย.. ปล่อยจนมันว่างหมดนะ

มันปล่อยวางเราก็จ้าของเราขึ้นไป เพราะเราเคยหลงว่าเวลามันว่างแล้วมันไม่เป็นผลงานของเรา พิจารณาขั้นนี้ก็เหมือนกัน ขั้นอันละเอียด ละเอียดมาก ละเอียดอยู่กับจิตนี้ ความรู้สึกนี้ คือ ตัวขั้น สิ่งที่กระทบ สิ่งที่จับต้องได้นั้นเป็นขั้นทั้งหมด

สิ่งที่เป็นขั้นทั้งหมดมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันละเอียด สิ่งทีละเอียดมันฝังอยู่ที่ใจ ใคร่ครวญมันตลอดไป พลิกแพลงก็ได้ พลิกแพลงไปเพื่อเป็นการไม่ให้เสียเวลา ถ้ามันว่างมันจับต้องสิ่งใดไม่ได้ แล้วก็ยกขึ้นมาจับให้เป็นงานของเรา ให้ปัญญามันก้าวเดิน

สิ่งที่เป็นปัญญามันก้าวเดิน ตรงนี้มันจะเป็นมหาสติ มหาปัญญาเพราะมันรุนแรง กับหัวใจ เพราะสิ่งนี้พาเกิด พาตาย ถ้าทำลายสิ่งนี้ได้ จิตนี้จะไม่เกิดในกามภพ! สิ่งที่เป็น กามภพตั้งแต่เทวดาลงมา ใจนี้พาเกิดพาตาย แล้วไม่เห็นสภาวะตามความเป็นจริง จน พิจารณาเข้าไป.. เข้าเข้าไป.. ปัญญาใคร่ครวญไปถึงที่สุดแล้วมันจะเข้าถึงตัวจิต จิตนี้ จะปล่อยวางสิ่งนี้ทั้งหมด

ถ้าปล่อยวางสิ่งนี้ทั้งหมด มันจะว่างหมดเลย เหตุผลมันเกิดขึ้นมาเพราะชั้นชั้นอัน ละเอียดมันขาดออกไปจากใจ ใจนี้ขาดออกไปเลย พิจารณาอสุภะ กายจากภายในจะต้อง กลืนตัวทำลายจากจิตนี้ออกไป แล้วมันฝึกซ้อมสิ่งนี้ออกไป ฝึกซ้อมไปเรื่อยๆ ร่วมของ ธรรมจะเกิดขึ้นจากในหัวใจ จะมีความรุ่มเย็นเป็นสุขนะ จะมีความเป็นสุขขึ้นมา

การประพฤติปฏิบัติ ล้มลุกคลุกคลานนั้นเป็นจรตนิสัย เป็นเพราะว่าคนมีอำนาจ วาสนามาก อำนาจวาสนาน้อย บุญญาธิการของคนไม่เหมือนกัน การประพฤติปฏิบัติเรา ต้องการให้ได้ผลขึ้นมา มันจะเป็นความสุขสิ่งนี้ เป็นเครื่องยืนยันกับใจดวงนั้น ใจดวง นั้นจะมีสิ่งนี้เป็นเครื่องประกันกับใจ แล้วความเบื่อหน่ายในชีวิตมันก็จะฝึกซ้อมสิ่งนี้ ฝึกซ้อมเข้าไปเพื่อจะให้มันว่าง ว่างขนาดไหนจนคิดสิ่งนี้ได้

สิ่งที่มันว่าง ว่างนั้นคืออะไร ว่างนั้นมันไปไหนมันถึงว่าง ใจมันจะคิดสิ่งนี้ จะดู สิ่งนี้ คิดสภาวะแบบนั้น ถ้าไม่มีร่วมโพธิ์เราก็คิดสิ่งนี้ ถ้าเราดับขั้นตรงนี้ไป เราก็ไปเกิด บนพรหม เพราะตัวความรู้สึกมันมีอยู่ ถ้ามีร่วมโพธิ์ของเรา ร่วมโพธิ์ของเราจะพยายามเข้าไป หาความจริงว่าสิ่งนี้ ความรู้สึกมีไหม? มันเศร้าหมองไหม? มันส่องไสไหม?

“จิตเดิมแท้นี้ส่องไส” ถ้าจิตเดิมแท้นี้ส่องไส จิตเดิมแท้ก็คือตัวอวิชา ถ้าจิตนี้ ย้อนกลับเข้ามาจับตรงนี้ได้ ย้อนกลับเข้ามานะ ถ้าจับตรงนี้ได้ นี่คือตัวโพธิ!

สิ่งที่เป็นโพธิ์ ร่วมโพธิ์มันเป็นที่ปกคลุมออกมาทั้งหมด ถ้าร่วมโพธิ์ของกิเลสคือ อวิชา มันก็ควบคุมกิเลสออกไปเป็นสาย “อวิชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญานํ” เป็นสายออกไป เป็นภพ เป็นชาติออกไปยาวไกลเลยนะ

ร่วมโพธิ์ร่วมไทรเป็นที่พึ่งอาศัย ถ้ากิเลสมันปกคลุมอยู่ เราก็เวียนตายเวียนเกิด แล้วเราใช้ปัญญาญาณเข้าไปจับสิ่งนี้ได้ เราถึงจะเห็นร่วมโพธิ์ร่วมไทร จุดของวัฏจักร จุดของการเกิดและการตาย จักรวาลนี้เกิดจากจิตดวงนี้ จิตดวงนี้มีขึ้นมา มันถึงเวียนตายเวียนเกิดในจักรวาลทั้งหมด ในโลกธาตุทั้ง ๓ นี้ จิตดวงนี้พาเกิดพาตายออกไป นี่จุดของร่วมโพธิ์ร่วมไทร

ถ้าเราพลิกออกมาเป็นร่วมของธรรม มันจะทำลายความเห็นต่างๆ ทำลายอวิชชาจนเป็นวิชาขึ้นมาได้ ถ้าจับตรงนี้ได้ถึงเป็นอานาจาสนา ถึงบอกว่า “กายเป็น โพธิ์ จิตเป็น กระจกใส” นั่นเป็นความเห็นผิดของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันถูกต้องขึ้นมาจนขนาดที่มันปล่อยกายกับจิต เพราะปัญญามีเท่านั้น ถ้าปัญญามีเท่านั้นก็จะเห็นว่ากายเป็น โพธิ์ จิตเป็น กระจกใส ตามความเป็นจริง ใจมันถึงปล่อยวาง

สิ่งที่มันปล่อยวางเพราะ ปัญญาญาณมันเป็นสภาวะแบบนั้น แต่คิดสิ่งนั้นขึ้นมา ถ้าเราวิปัสสนาขึ้นไปจนเราผ่านกามราคะขึ้นไป ทำลายฝีกซ้อมขึ้นไปจนละเอียดเข้าไปจนว่างหมด เวลาปล่อยกามราคะขึ้นมา มันมีเศษส่วนของมันอยู่ในหัวใจนั้น การใคร่ครวญ การประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ว่าปล่อยวางสิ่งนั้นออกมา จนถึงที่สุดถ้ามันไม่มีเหตุในการค้นคว้า ในการจับต้องได้ ถ้าเรามีเหตุในการจับต้องคือค้นหาวิชาเจอ

ถ้าค้นหาวิชาไม่เจอ ความว่างของเรา เรามีความว่างแล้ว เราก็ว่าสิ่งนี้เป็นความว่าง ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง แต่กิเลสมันอ่าน กิเลสมันยึดมันถือมัน มันก็เป็นความว่างเหมือนกัน ใจเราก็ว่าง ว่างเพราะกิเลสมันหลบตัวอยู่ มันไม่ให้เห็นสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าจิตมันย้อนกลับเข้ามา จับตัวอวิชชาได้

การจับตัวอวิชชาได้นี้เป็นงานอย่างมหาศาลนะ เคล็ดลับของมันคือการค้นคว้า เจอเหตุ “อวิชชาปจฺจุยา สงฺขารา” มันถึงต้องเกิดบนพรหมอีกต่อไป แต่ถ้าเราค้นคว้าขึ้นมา แล้วใช้ปัญญาอันละเอียดเข้าไป อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน ความขยันหมั่นเพียรในงานนั้นเป็นอุทธัจจะ เป็นสังโยชน์ตัวหนึ่ง ถ้าเราทำรุนแรงเกินไป มันก็จะเคลื่อนออกมา

มันจะไม่เข้าสิ่งนั้น มันจะเป็นปัญญาญาณอันละเอียดมาก เข้าไปทำสิ่งนี้ ใคร่ครวญกับสิ่งนี้ ใคร่ครวญเข้าไป ใช้ปัญญาอันละเอียด

สิ่งที่ละเอียดเกิดขึ้นมาจากใจของเรา ใจของเราพัฒนาออกมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา มันจะเห็นสภาวะแบบนี้ ถ้าเห็นสภาวะแบบนี้ มันถึงว่ามรรค ๔ ผล ๔ โดยความถูกต้องของธรรม ไม่ใช่เราคาดหมายออกมา แล้วเราก็คาดมรรค ๔ ผล ๔ ของเราไป

ถ้ามรรค ๔ ผล ๔ ของกิเลสมันก็เป็นความเห็นของเรา สิ่งนี้มันว่าง ว่างขนาดไหน เราก็อธิบายในความว่างนั้น ความว่างนั้นมันมีสิ่งใดบอกเหตุ จิตพิจารณาต่างๆ แล้วจิตปล่อยเข้ามาต่างหาก จิตรู้ออกมาทั้งหมด เป็นปัจจัยตั้งทั้งหมด เป็นปัจจัยตั้งกับใจดวงนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเป็นศาสดา ไม่มีใครพยากรณ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ขึ้นมาได้ล่ะ? แล้วผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติขึ้นมา หลวงปู่มั่นเวลาปฏิบัติขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาจากไหนล่ะ? มันเกิดขึ้นมาจากหลักความจริงอันนี้ก่อน

ถ้าหลักความจริงอันนี้มันพลิกจากอวิชา จากร่มโพธิ์เป็นร่มธรรม ถ้ามันพลิกจากร่มโพธิ์มาเป็นร่มธรรมขึ้นมา สิ่งนี้เกิดขึ้นมาเป็นปัจจัยตั้ง สิ่งนี้ทำลายออกหมด จิตนี้หมดสิ้นออกไป พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่กับจิตดวงนี้หมด ธรรมและวินัยอยู่ที่จิตดวงนี้ พลิกสิ่งนี้ออกไป เป็นร่มธรรมออกมาทั้งหมด นี้มีเหตุมีผล

สิ่งนี้จะไม่ไปเกิดในวัฏจักร ในวัฏจักรจะทำลายออกไปจากใจนี้ทั้งหมด ร่มของธรรมถึงจะเป็นร่มของความสุขมาก ใจมีธรรมในหัวใจ ใจจะเป็นความสุขนะ โลกเขาเกิดมา ในโลกของเขา ในโลก ในวัฏฏะนี้ ความเบื่อหน่ายในชีวิต เวลาดูโลกมันถึงน่าสลดสังเวชใจ สลดสังเวชมาก แม้แต่คนเสียดิเขาก็มีจิตเหมือนกัน เขาถึงกับจิตของเขาทำลายไป แล้วเขาก็อยู่ของเขาในโลก เวียนไปตามกระแสโลก โดยที่ว่าเขาไม่ได้ทำคุณประโยชน์กับใจดวงนั้นเลย

เกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน พบพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่ตัวเองไม่มีโอกาสเลย แต่เรามีสติ จิตของเรามันก็ไม่เป็นแบบเขา สติของมนุษย์ สมาธิของมนุษย์ เห็นใหม่ ปุถุชน สติปุถุชน สมาธิปุถุชน เราก็สร้างสมของเราขึ้นมา มันจะย้อนเข้ามา

ถ้าย้อนเข้ามา มันก็เริ่มเบื่อหน่าย ความเบื่อหน่าย ความไม่พอใจ หวังจะพ้นออก จากทุกข์ แต่เหตุของเราล่ะ? ถ้าเหตุของเรา ทำของเราขึ้นมาได้ มันคือสภาวะของมัน จะพัฒนาของมันขึ้นไปเป็นขั้นเป็นตอน นี้วุฒิภาวะของใจ

วุฒิภาวะของใจจะพัฒนาใจของเรา ถ้าเราทำเป็นสัมมา “สัมมาทิฐิ” ถ้าเกิดความ ถูกต้องขึ้นมา เราต้องยืนของเรา เขาจะว่านะ ผู้ที่แสวงหา ผู้ที่พยายามจะออกจากกิเลสนี้ เป็นผู้ที่มีทิฐิความเห็นผิด ความเห็นของโลกเขาต้องอยู่กับโลกเขาเป็นสภาวะแบบ นั้น ถ้าโลกเขาเป็นอย่างนั้น โลกเขาจะเจริญไป

ความเจริญของโลกไม่ต้องไปกังวล คนที่มีอำนาจวาสนา คนที่อยู่ในโลกนี้มีอีก มหาศาล จะต้องเป็นสภาวะแบบนั้น เราเป็นคนๆ หนึ่งที่ไม่ต้องไปเบียดเบียน ไปแย่งใช้ ทรัพยากรกับเขา ทรัพยากรของโลกเขาบอกว่าจะไม่พอกับโลก แล้วยังจะว่าให้โลกเจริญ อีกเพื่อให้อยู่กันอย่างนั้น

เราเป็นคนที่มีสติ สติเป็นอัตโนมัตติ เวลาจิตมันพลิกจากร่มธรรมขึ้นมา สติเป็น อัตโนมัตติทั้งหมด การเคลื่อนไปของจิตมันจะรู้ตามสภาวะตามความเป็นจริงทั้งหมด สิ่ง ที่เป็นความจริงทั้งหมด มันพร้อมใจ ชีวิตนี้เป็นชีวิตของคุณงามความดี ชีวิตนี้ไม่มีสิ่งใด จะเข้าไปให้เป็นความหมองของใจดวงนั้น

“จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยอุปกิเลส”

ความเศร้าหมองสิ่งนั้นมันไม่มี ความส่องใสก็ไม่มี เพราะมันข้ามพ้นทั้งความส่อง ใสและความเศร้าหมองสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นธรรมชาติของมัน

สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เป็นสภาวะร่วมธรรมอันนั้น ร่วมเย็นเป็นสุขอย่างนั้น แต่ในเมื่อออกมาทางโลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม แล้วก็ใช้ชีวิตมาอีก ใช้ชีวิตใช้ธาตุชั้นนี้เพื่อสั่งสอนโลก

ลูกศิษย์ของพระสารีบุตรจะมาราบเรียนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะมาราบการวะ มาที่วัดแล้วส่งเสียงกันอีกทีก็อยู่ในวัดนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถามพระนาคิยะ

“นั่นใครส่งเสียงเหมือนชาวประมงเขาหาปลากัน”

“ลูกศิษย์ของพระสารีบุตรจะมาราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ไล่ออกไป พวกนี้ไม่มีสติ ประมาทเล่นเล่่มากเหมือนกับชาวประมง ไม่ใช่สมณะ”

สมณะต้องมีสติ ต้องมีสัมปชัญญะ ต้องพยายามสำรวจม คีล สมาธิ ปัญญา ต้องอย่าให้มีความประมาท นี่ไล่ออกไป ไม่ใช่ความเศร้าหมอง ไม่ใช่ความเห็นผิด อันนี้เป็นการสั่งสอน ไล่ออกไปเพราะว่าต้องการเตือน

สิ่งที่เตือนถ้าออกมาเป็นโลกแล้ว มันจะเป็นภาระของใจ สิ่งที่เป็นภาระของใจ มันก็เป็นน้ำหนัก ในเมื่อคิดออกมาเป็นโลกแล้วมันก็หนัก เพราะว่ามันต้องแบกโลก โลกของเขา เขาก็เป็นจรตนิสัยของเขา ความเห็นของเขาก็เห็นเป็นสภาวะแบบนั้น แล้วเราต้องเปลี่ยนความเห็นของเขาทั้งหมด เพราะความเห็นของเขานั้นเป็นโลกียะ แล้วต้องเปลี่ยนให้ความเห็นของเขาเป็น โลกุตตระ

สิ่งที่ เป็น โลกุตตระ แล้วเขาจะพัฒนาจิตของเขาเข้าไปเห็นตามความเป็นจริง ถ้าเขาเห็นตามความเป็นจริง เขาก็จะปล่อยวางกาย ปล่อยวางธาตุ ๔ ปล่อยวางกามราคะ แล้วก็ปล่อยวางทิฏฐิความเห็น ร่วมโพธิ์อันนี้พลิกออกทั้งหมด ถ้าสิ่งนี้เป็นความจริงของเขา เขาจะได้ประโยชน์ของเขาขึ้นมา นี่คือน้ำที่ของร่วมโพธิ์ใจ

ถ้าร่วมโพธิ์นี้เป็นเรื่องของโลก ถ้าร่วมธรรม ถ้าใจดวงที่เป็นธรรม ธรรมดวงนั้นจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ธรรมดวงนั้นเป็นสิ่งที่นิ่ง เป็นความสุขอันนั้น เพียงแต่ว่ามันต้องออกมาแบกโลกสิ ในเมื่อเป็นร่วมโพธิ์ เป็นครูบาอาจารย์ต้องออกมาแบกโลก แบกไว้เป็นภาระ

มันเป็นภาระไง ภารา หเว ปญจกฺขนฺธา ชั้นนี้ก็เป็นภาระ การกิน การอยู่ก็เป็นภาระ แต่ถ้าเป็นปุถุชน การกินนี้เป็นความสุข การกิน การนอนนี้เป็นความสุขของเขา นี่เป็นอาหารอันหนึ่งของจิต แต่ผู้ที่เป็นภาระ สิ่งนี้เป็นภาระเพื่อจะดำรงธาตุชั้นขึ้นไป จนถึงที่สุดเท่านั้น ถ้าร่วมธรรมเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันจะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าใจถึงที่สุดหมดแล้ว มันจะเป็นพยานต่อกัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมอยู่องค์เดียวนะ พอพระอัญญาโกณฑัญญะเข้าใจ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ..” เป็นพยานต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัญจวัคคีย์ทั้งหมดสำเร็จออกไป จนถึงที่สุดพระยสะสำเร็จออกไป ๖๑ องค์แรกของโลกเป็นผู้ที่เผยแผ่ศาสนามาถึงมือของเรา

เราเป็นชาวพุทธ เรานับถือพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฝากไว้ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นเจ้าของศาสนา เราเป็นคนๆ หนึ่งที่เป็นเจ้าของศาสนา เหมือนกับอาหารมาตั้งอยู่ที่หน้าเรา เป็นสำหรับของเรา เราจะกินไหม? ถ้าเรากิน เรารับสำหรับนั้นเข้าปากเรา เราก็ประพฤติปฏิบัติ ถ้าเรากินขึ้นมา เราก็อิมขึ้นมาในหัวใจของเรา ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันก็จะไปเป็นกรรมของเราถ้าเรากินขึ้นมา ประโยชน์อันนั้นจะเกิดขึ้นมา

ถ้าเราไม่กิน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา นี่พระพุทธรูปเจ้าฝากไว้ แต่ไม่เอา! ถ้าไม่เอาแล้วมันจะเข้ามาถึงหัวใจได้อย่างไร

“จากใจดวงหนึ่งให้กับใจอีกดวงหนึ่ง” ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติในหัวใจ อาการของใจเกิดขึ้นอย่างไร พลิกแพลงขนาดไหน ใจดวงนั้นเท่าทันหมดเลย เพราะผ่านกิเลสออกมา

ก่อน เพราะผ่านมายาของกิเลสที่ในหัวใจนี้พลิกแพลงขนาดไหนเพราะต้องการปลดเปลื้องสิ่งนี้ ต้องทำความสงบของใจขึ้นมา จนเห็นมีกำลัง พลังงานขึ้นมาแล้วทำลายสิ่งนี้ ทำลายสิ่งที่เป็นมายาของใจ ปลดเปลื้องใจออกมาเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา ถึงเข้าใจมายาของมัน ถึงเข้าใจความเห็นผิดของมัน แล้วถึงว่าเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไตรของเรา

ครูบาอาจารย์เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไตร ร่วมโพธิ์ร่วมไตรของเราเราก็อาศัยสิ่งนั้นเป็นเรื่องภายนอก เพราะร่วมโพธิ์ร่วมไตรนี้มันเป็นเรื่องของธาตุ เรื่องของโลก แต่ร่วมธรรมในหัวใจของท่าน เราจะไปรู้ในหัวใจของท่านได้อย่างไร เราจะไม่เห็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเราพิจารณาของเราขึ้นมาในหัวใจของเรา มันก็เป็นร่วมธรรมของเรา

ถ้าเป็นร่วมธรรมของเราขึ้นมา มันก็เป็นพยานกัน มันก็เป็นพยานสิ่งนี้ สิ่งนี้ถึงว่าศาสนาเราเป็นศาสนาพุทธ พุทธะเห็นใหม่ ร่วมโพธิ์ พุทธะในหัวใจของเรา นี้ให้มันเบิกบาน ให้มันส่องใส ให้มันเกิดขึ้นมา เกิดปัญญาญาณ สิ่งนี้เราต้องก้าวเดิน ถ้าใจมันก้าวเดินขึ้นมา มันจะก้าวเดินเข้ามาด้วยนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะเห็นสิ่งที่เป็นนามธรรมนี้ชัดเจน ถ้าภาวนามยปัญญาไม่เกิด เราจะไม่เห็นมรรค เราจะไม่เห็นจักร เราจะไม่เห็นธรรมจักรของเราเคลื่อนเลย ถ้าธรรมจักรของเราเคลื่อนออกไปเห็น โดยความชัดเจนมาก แล้วทำลายกิเลสออกไปเป็นชั้นเป็นตอนชัดเจนตลอด รู้แจ้งตลอดไป

แต่ถ้าเป็นมายาภาพ มันไม่รู้แจ้ง มันคลุมเครือ สิ่งที่คลุมเครือนั้นต้องซ้ำ พยายามทำซ้ำขึ้นมา ซ้ำของเราขึ้นมาให้เห็นเป็นความแจ้ง สิ่งที่แจ้งขึ้นมา ไม่มีความลับในหัวใจเลย ถ้าความลึกลับในหัวใจของเรามีอยู่ อันนั้นต้องมีสิ่งที่เป็นกิเลสซ่อนอยู่ในใจ การประพฤติปฏิบัติของเรา จะไม่เข้าถึงหลักความจริง ถ้าเราพยายามทำความเข้าใจ เปิดเผยออกมาให้หมด ความลับไม่มีในโลกใจ วัฏฏะนี้ไม่มีความปิดใจดวงนี้เลย รู้แจ้งโลกนอก โลกใน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สาวกะรู้แจ้งโลกในก็มี รู้แจ้งโลกนอกก็มี แต่ถ้ารู้แจ้งโลกในนี้ก็จบสิ้นแล้ว ถ้าจบจากโลกใน โลก คือ หมู่สัตว์ สัตว์ คือ โลกหนึ่ง เราเกิดขึ้นมาก็โลกหนึ่ง โลกในความคิด ความยึดมั่นถือมั่นของเรา ความเห็นผิดของเรา ความเคลื่อนไปของเรา อยู่ใน โลกของเราทั้งนั้นเลย

สัตว์โลก สัตตะ คือ ข้องอยู่ ใจเราข้องอยู่มันก็ไปไม่ได้หรือรอก เกี่ยวพัน ไปตลอดไป สิ่งนี้มันถึงสะสมเข้ามา จะเป็นบุญกุศล ถ้าเราคิดมันก็ทำให้เราเนิ่นช้า แต่ถ้าเป็นกุศล เป็นทางเดิน เป็นมรรค เราก็ต้องสร้างสมของเราขึ้นมา สิ่งที่เป็นมรรค เราก็เข้าใจอยู่ว่าเป็นมรรค สิ่งที่เป็นสัมมา ถ้าเป็นมิจฉาความเห็นผิด มันก็เป็นความเห็นผิดของกิเลสดวงนั้น กิเลสในใจดวงนั้น กิเลสเกิดจากใจ แล้วกิเลสก็ตายได้ ใจนี้สะอาดบริสุทธิ์ได้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า ความเสมอภาคกัน เสมอภาคตรงนี้ในพระอรหันต์สิ้นสุดของกิเลสแล้ว ความเสมอภาคถึงกันหมด อานาจาสนาของแต่ละองค์ไม่เหมือนกัน บางองค์เห็นใหม่ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่รู้แต่พูดได้ บางองค์รู้แล้วพูดได้ด้วย บางองค์รู้แล้วพูดไม่ได้ อานาจาสนาสิ่งนี้สะสมมาจากเบื้องหลัง เบื้องหลังคือสิ่งที่เราสะสมมาจากอดีต แล้วมาปัจจุบันนี้เราทำของเราขึ้นมา จะได้หรือไม่ได้ไม่สำคัญ สำคัญที่ว่าเราชำระกิเลสของเราได้ไหม? เราย้อนกลับเข้ามาในหัวใจของเราได้ไหม?

ถ้าเราทำของเราไม่ได้ เราเกิดมาพบพุทธศาสนา อาหารวางอยู่ต่อหน้า ทำไมเราไม่เปิดเข้าปากล่ะ ทำไมเราไม่อ้าปากของเรา มือของเราทำไมไม่ยื่นออกไปหยิบอาหารนั้นเข้าปาก นี่ก็เหมือนกัน ทำไมเราไม่ทำสติขึ้นมาให้หัวใจมันมีพลังงานขึ้นมาล่ะ? ทำไมเราไม่ค้นคว้าในหัวใจของเราขึ้นมาล่ะ?

สิ่งนี้เหมือนกัน เราพยายามพลิกเพลงของเราขึ้นมา ไม่ฝัดวันประกันพรุ่ง ทำสะสมของเราขึ้นมา มันต้องเป็นไปได้ เหตุทุกอย่าง ถ้ามีเหตุแล้วผลมันต้องเกิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ ซึ่งใจมากนะ

“๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม ต้องได้ผลแน่นอน”

ได้ผลในการประพฤติปฏิบัติ แล้วชีวิตของเรา ๑๐๐ ปี แค่ ๗ ปีทำไมเราทำสิ่งนี้ไม่ได้ ถ้าเราทำสิ่งนี้ได้ เราต้องทำของเราขึ้นมาในหัวใจ เราตั้งมั่นของเรา แล้วเราจะสมประโยชน์ของเราละ ถ้าเราสมประโยชน์ของเรา สมประโยชน์คือมันได้ผลขึ้นมา ถ้าไม่สมประโยชน์

การปฏิบัติบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแก่พระอานนทีก่อนจะปรินิพพาน บอกพระอานนทีกว่า “ให้ปฏิบัติบูชาเถิด” เราปฏิบัตินี้ มันเป็นการบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ภูษาคิดจะสั้นเข้ามา.. สั้นเข้ามา.. ไม่ยาวไกลออกไปถึงกับไม่มีต้น ไม่มีปลายหรือ

แต่เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถึงที่สุดแล้วก็ ๗ ชาติเห็นใหม่ ตามหลักความจริง ใจจะถึงเห็นสิ่งนั้น แล้วสิ่งนั้นจะกังวานในหัวใจ เข้าใจตามหลักความจริงอันนั้น แล้วใจดวงนั้นจะเข้าใจสิ่งนี้ รู้จริงๆ ขึ้นมาในหัวใจ เป็นตามจริงที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้เด็ดขาด แล้วใจนั้นก็สัมผัส ต้มกินธรรมดวงนั้น มีความสุขจากดวงนั้น จนเป็นร่วมธรรมของใจดวงนั้น เอวัง